

проблеми комерціалізації культури, однак у Верховній Раді його ще довгий час не затверджували.

Кризовий стан політично-економічної сфери пострадянської незалежної України спричиняв недостатнє фінансування для повноцінного розвитку національної культури, зокрема відповідно до програмних положень, зафіксованих в «Основах законодавства України про культуру» і в Конституції. Це призводило до неякісного забезпечення комунально-господарчого, матеріально-технічного секторів культури, до скрутного становища громадян різних галузей діяльності, до скорочення кількості працівників освіти і науки, багато з яких емігрували жити в інші країни тощо. Багато розглянутих проблем занадто довго залишались невирішеними. Це подало однією з причин, яка у 2022 р. призвела до найбільш критичної фази культурної кризи в Україні. Однак ще не все втрачено і нарешті в цих напрямках потрібно діяти. Культурна динаміка суспільства залежить від політичних та економічних процесів.

М. Жигайло, М. Александрова

СТРІТ-АРТ ХАРКОВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО УКРАЇНИ

М. Zhyhaylo, M. Alexandrova

STREET ART OF KHARKIV IN THE CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

Після окупації частини території України російськими загарбницькими військами в 2014 р. та повномасштабного вторгнення у 2022 р. стріт-арт — вуличне мистецтво стало одним з виразників та засобів осмислення подій і наслідків кривавої агресії Російської Федерації на території нашої країни та фіксації геноциду українського народу.

Мурали й графіті 2014–2024 рр., як різновиди вуличного мистецтва, стали мистецькою рефлексією вітчизняних вуличних митців на вторгнення російських окупаційних військ в Україну. Вуличні художники засобами мистецтва намагаються відобразити власний досвід, «артикулювати» емпатію та підтримку — солідарність співвітчизникам, цивільним та військовим, які відстоюють свободу та незалежність нашої країни, ціною власного життя виборюють право на існування української нації.

Харків — місто-герой, північно-східний форпост, який стримує ворожу навалу, є одним із центрів вітчизняного урбан-арту. Графіті та мурали стали монументальними хроніками війни, а вуличні митці — частиною культурного фронту, «постмодерними літописцями», які зображують героїчні та трагічні сторінки вітчизняної історії.

Харківські вуличні митці, вітчизняні та зарубіжні художники засобами сучасного масового мистецтва відображають тему війни, боротьби проти ворога, зростання національної свідомості тощо.

У національно-патріотичній палітрі графіті та муралів Харкова та Харківської територіальної громади, пов'язаній з російською агресією Російської Федерації проти України 2014–2024 рр., відображені такі теми:

- спротив та боротьбу українців (Анастасія Худякова «Харків — Місто Герой» (м. Харків); Гамлет «Пекельна гостинність» (м. Харків), «Чим вимірюється наша свобода» (м. Харків), «Надламані, але незламні», Наталія Пахніна «Харків Залізобетон» (снт. Покотилівка));
- символи та береги (Гамлет «Українська вишиванка зараз — це маскувальна сітка», «Обереги сучасності»; польський художник — Patryk Łukaszuk, графіті “God bless Ukraine!” — «Хай Бог береже Україну!»);
- вшанування військовослужбовців, Збройних сил України (м. Харків: Гамлет «Я бачу все»; невідомий автор «Азовсталь», мурали вшанування пам'яті бійців спецпідрозділу “Kraken” Олега Сапаленка (позивний Ювелір), Андрія Хрипунова (позивний Псих), бійця з позивним Вжик; м. Первомайський: мурал на честь Олега Фадеєнка (позивний Малиш));
- подяка волонтерам, державній службі надзвичайних ситуацій, комунальним службам та ін. (Гамлет «Круговерть добра»; Карина Жернова — мурал, присвячений працівникам КП «Харківводоканал»);
- реалії та наслідки війни (Марія Руденко, 18-метровий патріотичний мурал (м. Лозова); (за припущеннями) Бенксі, графіті — хлопчик, який плаче (м. Ізюм); Гамлет «Тривожна валіза. Як мало важливого...»; Вікторія Калашник «Бог береже наші душі, Петріот може зберегти наше життя» (м. Харків)).

Графіті та мурали інтегруються в міський соціокультурний простір, зокрема нові об'єкти міської інфраструктури — укриття. Муралами прикрасили бетонні укриття — міцні конструкції, які витримують уламки від снарядів, РСЗВ і вибухових хвиль — Ярослава Єфремова прикрасила таку зупинку муралом, на якому зображені визначні пам'ятки міста та напис «Харків — місто Герой!»; Kailas-V — зобразили «візитівки» міста «Дзеркальний струмінь», колесо огляду в Центральному парку, Харківський національний академічний театр опери та балету імені Миколи Лисенка.

Вуличне мистецтво стає інструментом культурної дипломатії через взаємодію з міжнародною стріт-арт спільнотою, привернення уваги до подій в Україні, інтерв'ю зарубіжним ЗМІ тощо. Гамлет Зінківський, який створює свої роботи в умовах ракетних обстрілів міста Харкова, своєю творчістю привертає увагу закордонних видань до подій в Україні та місті Харкові зокрема.

Харківські вуличні митці стають культурно-мистецькими амбасадорами міста — неформальними провідниками, які репрезентують незламний дух харків'ян.

В умовах війни вуличне мистецтво впливає на психоемоційний стан містян. На вулиці Сумській (м. Харків) художниця Катерина Ковшар разом з волонтерами «Гончаренко центру» доєдналась до проєкту мисткині Карини Жернової з м. Ізюм — розмалювали петриківським розписом OSB-поверхні, які закривають розбиті після вибухів вікна. Рефлексія харків'ян та гостей міста на нові об'єкти вуличного мистецтва, вмонтовані в міський соціокультурний простір, засвідчила потребу подальшої реалізації подібних мистецьких проєктів.

Вуличне мистецтво має потенціал в аспекті культурної реабілітації. Долучення містян до створення муралів, графіті чи інших об'єктів вуличного мистецтва може слугувати арттерапевтичними практиками як під час травматичних подій, пов'язаних з війною, так і після їх завершення.

В умовах постійних ракетних обстрілів мирного населення Харкова, масштабних руйнувань цивільної та критичної інфраструктури, вуличне мистецтво відіграє важливу соціокультурну роль як інструмент осмислення та фіксації трагічних подій вітчизняної історії, а також виконує психотерапевтичну функцію в умовах переживання колективної травми внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

О. Суховій

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ НАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ В ДОСЛІДЖЕННЯХ МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

О. Sukhovii

PROSPECTS FOR APPLYING THE METHOD OF NARRATIVE ANALYSIS IN URBAN CULTURE STUDIES

Наративний аналіз є методом дослідження, що зосереджує свою увагу на вивченні та аналізі розповідей (наративів) як основного джерела даних. В його основі є припущення про те, що наративи, які люди створюють і розповідають, відображають їхній досвід, уявлення, цінності та соціокультурний контекст.

Для сучасної гуманітарної наукової парадигми аксіоматичним стало розуміння культури як тексту, і саме тому метод наративного аналізу вже давно вийшов за межі філологічних досліджень. Тож об'єктом наративного аналізу можуть бути не лише суто вербальні повідомлення, як-то літературні твори, особисті історії, а й більш складні комплекси, такі як медіатексти, твори мистецтва, інституціональні утворення, міфологічні уявлення.

Важливим є те, що наративний аналіз здатний пролити світло на динаміку влади, соціальні уявлення та ідеологічні засади, що присутні в наративах, дати глибоке розуміння мінливого впливу історій та їхньої ролі у формуванні нашої ідентичності, переконань і суспільної динаміки.

Варто враховувати й те, що наративи слід розглядати не тільки як представлення реальності / дій, а і як інструмент формування реальності. З цього приводу Г. Уайт зазначав: «...як символічна структура наратив не описує подію — він говорить нам, у якому напрямку мусимо думати про події і як заряджати нашу думку про них різними емоційними зарядами».

Сфера застосування наративного аналізу в культурології нині охоплює широкий спектр дослідницьких напрямів. Цей метод активно використовується для аналізу різних форм культурної продукції. Продуктивним він є і для дослідження таких складних комплексів, як, наприклад, міська культура.

Слід зважати, що місто — це і реальний соціальний простір, що має як матеріальний, так і духовний вимір, і компонент картини світу, який знаходиться в стані постійної трансформації. Міська культура — багатогранний феномен, який складно підкоряється системному опису.

Культура міста маніфестує певною мірою духовний та матеріальний досвід городян, що втілений у всіх сферах їхньої діяльності. Саме це забезпечує виникнення різних напрямів у його вивченні (мистецький, соціологічний, економічний тощо). Однак її об'єднує те, що вся ця культуротворча діяльність очевидно має наративний характер.